herpy

FROSKER

Brown Mantella

Mantella betsileo

Mantella betsileo er en liten, dagaktiv frosk fra Madagaskar med brun til kobberfarget rygg, ofte med et lyst X-mønster, svarte sider og en blåmarmorert buk. Den blir 2-3 cm, lever av maur og andre små leddyr og er robust og enkel å holde i en gruppe. Mange dyr i handelen er i virkeligheten den nesten like *Mantella ebenaui*.

Familie: Mantellidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**2-3 cm** snute-kloakk-lengde
Levealder	**5-10 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Bakkelevende**
Biotop	**Savanne og tørrskog**
Hudgift i naturen	**Mild**
Hudgift i fangenskap	**Ingen** Oppdrettede dyr. Viltfangede dyr kan beholde giften lenge
Vanskelighetsgrad	**Nybegynner**

STELL

Min. terrarium	**45 × 45 × 30 cm** L × B × H for 4 voksne dyr
Temperatur, dag	**20-25 °C**
Temperatur, natt	**16-20 °C**
Luftfuktighet	**60-80 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Valgfritt** Ferguson-sone 1
Kosthold	**Små leddyr (spretthaler, bananfluer)**
Holdes	**I gruppe**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Utvikling	**Rumpetroll i vann**
Egglegging	**På bakken**
Kjønnsmoden	**12-18 mnd.**
Egg per legging	**25-30**
Larvetid	**42-56 dager** fra klekking til metamorfose
Larvefôr	**Alger/planter og ferdigfôr**
Yngelpleie	**Ingen**

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Mantella betsileo er en liten, brun frosk. Ryggen er rødbrun, bronse- eller kobberfarget, ofte med et lyst X-mønster, sidene er svarte, og beina er gråaktige til brune. Buken er svart med blå marmorering. Fargene varierer, og mange dyr mangler X-mønsteret.

Arten blir 2-3 cm fra snute til kloakk. Hannene blir oftest omkring 2 cm, mens de største hunnene når 3 cm. Forskjellen mellom kjønnene blir tydelig når dyrene er 10-12 måneder gamle: hunnene blir omkring en femtedel større og er mye lubnere. Hannene kaller med et pipende kall, særlig når luften er fuktig.

Arten forveksles lett med *Mantella ebenaui*, som lever i det nordlige Madagaskar og ser nesten lik ut. Fram til 2006 gikk den nordlige arten under navnet *M. betsileo*, mens den egentlige *M. betsileo* lenge var uten navn. Det opprinnelige navnet *M. betsileo* henviser til Betsileo-området i det sentrale Madagaskar, der den nordlige arten ikke finnes, og derfor fikk den nordlige arten igjen navnet *M. ebenaui*. Eldre litteratur om *M. betsileo* handler derfor ofte om *M. ebenaui*. *M. betsileo* blir litt større og har oftere rødbrune sider og bein og sjeldnere det kraftig blå og svarte brystet, men de to artene kan ikke skilles sikkert på utseendet, bare på funnstedet eller ved genetisk analyse. Brune mantellaer i handelen er derfor ofte *M. ebenaui*, også når de selges som *M. betsileo*. Stellet er det samme.

Froskene tar opp giftstoffer (alkaloider) fra maurene og midden de spiser, og produserer dem ikke selv. Giften er ikke spesielt farlig for mennesker, men kontakt bør unngås, og hendene vaskes etter all kontakt med dyr og terrarium. Hos dyr som fôres med dyrkede fôrdyr, forsvinner giften med tiden, og oppdrettede dyr regnes som ugiftige; viltfangede dyr kan fortsatt bære gift. Den gjennomsnittlige levealderen er ikke kjent, men viltfangede dyr lever over 5 år i fangenskap, og arten kan trolig bli eldre.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Utbredelse og leveområde

Mantella betsileo finnes bare på Madagaskar, og utbredelsen er ikke fullt kartlagt. Arten er kjent fra det vestlige, sørvestlige og østlige Madagaskar fra havnivå til omtrent 925 meters høyde, med funn blant annet ved Isalo og i høylandet rundt Antsirabe. De fleste kjente bestandene ligger i vest, og de er få. Grensen mot *M. ebenaui* i nord er ikke klarlagt.

Arten står som ikke truet (LC) på IUCNs rødliste, men den er presset av tap av leveområde. Arten står på CITES liste II.

> **Naturlig utbredelse:** Madagaskar.

LEVEOMRÅDE

Arten lever i både tørre og fuktige skoger, i savanne og buskas, i ødelagt og tidligere skog, i landsbyhager og langs bekker, dammer, myrer og grøfter. Den er dagaktiv og holder seg i løvlag, under steiner og i fuktige sprekker.

Året er delt i en regntid og en kjøligere tørketid. Mantellaene er mest aktive i den våteste perioden fra desember til februar, når hannene kaller for å forsvare territorier, og hunnene spiser seg feite på maur og midd. Eggene legges på land tett ved vann, og regnet skyller de utviklede rumpetrollene ut i vannet. Når regnet opphører, blir dyrene mindre synlige.

Les mer: Oppdrett av rumpetroll

Stell

TERRARIET

En liten gruppe på fire voksne dyr trenger et terrarium på minst 45 × 45 × 30 cm (lengde × bredde × høyde), og flere dyr krever mer gulvareal. Frosken bor på bakken, så bunnarealet er viktigere enn høyden, og 30 cm i høyden er rikelig. Terrariet må være tett beplantet og ha mange skjul og siktbarrierer, slik at dyrene kan trekke seg unna hverandre. Utenfor yngletiden er dyrene stort sett fredelige, men hunnene kan slåss i yngletiden.

En enkel innredning er en bunn av kokosfiber eller langfibret sphagnum med løv, stykker av korkbark og levende eller kunstige planter. Til et levende terrarium legges først et drenslag av leca, så et nett og deretter flere centimeter jord. Bruk ikke pottemuld med gjødsel, og skyll plantene for sprøytemidler. En liten vedbit eller grener gir litt klatreplass, men arten er ikke trelevende. Lokket må sitte tett nok til å holde på fuktigheten, men med nett, slik at luften ikke står stille. Arten gjemmer seg mye under skjul, så gi dem plass.

Les mer: Terrarieoppsett og bioaktiv bunn

TEMPERATUR

Mantella betsileo trives ved romtemperatur, 20-25 °C om dagen, og om natten kan temperaturen falle til 16-20 °C. Nattemperaturen er lånt fra beslektede arter. Brune mantellaer fra lavlandet tåler varme bedre enn de fleste i slekten, men lengre perioder over ca. 26 °C bør unngås. Bruk LED eller annet lys som ikke varmer, og mål temperaturen i dyrenes høyde. Et sørvendt vindu er ikke egnet.

Arten har ingen vinterdvale, men en kunstig tørketid brukes til avl (se Parring).

Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG DUSJING

Luftfuktigheten skal ligge på omkring 60-70 % til daglig og opptil 80 % i yngletiden, men arten tåler et bredt spenn. Sprøyt terrariet daglig med avkalket vann. Bunnen skal være fuktig, men ikke vannfylt. Et nettlokk der deler er dekket av glass eller plast, holder på fuktigheten og gir fortsatt luftskifte. Den lave vannskålen sørger for at dyrene ikke tørker ut når luften er tørr. Følg med på at dyrene ikke går ned i vekt i en lengre tørketid.

VANN OG VANNKVALITET

Sett en lav vannskål i terrariet, og hold den alltid fylt. Froskene er dårlige svømmere, så skålen må være så lav at de lett kommer opp, og den må ikke fylle mye av bunnen; høyst et par centimeter vann er rikelig. Bruk regnvann, osmosevann tilsatt mineraler eller springvann som er behandlet mot klor, kloramin og tungmetaller, fordi amfibier tar opp stoffer gjennom huden. Skift vannet hver dag eller annenhver dag, og skrub skålen ren uten rengjøringsmidler.

LYS OG UVB

Et behov for UVB er ikke kjent hos arten. Den er imidlertid aktiv i delvis sollys i naturen, så et svakt UVB-lys (Ferguson-sone 1) er trolig en fordel når det er skygge og planter, slik at dyrene kan velge. Lys til plantene må ikke gi varme. Ha lyset på 10-12 timer om dagen, og la det være mørkt om natten.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Arten er en ivrig jeger, men spiser bare små fôrdyr. I naturen lever den av maur, midd og andre små leddyr. I terrariet fôres den med spretthaler, vingeløse bananfluer, små isopoder, termitter, sirisser på 3 mm og små larver av svart soldatflue. Unger starter med nyklekte spretthaler. Variasjon forebygger mangler.

Gi 2-10 fôrdyr per frosk to ganger i uken, og juster etter hvor tjukke dyrene er. Mengdene gjelder slekten generelt. Spre fôret flere steder, slik at svake dyr ikke blir holdt unna av de sterke. Pudre fôrdyrene med kalk og vitaminer ved de fleste fôringene og ved hver fôring til unger.

Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Mantella betsileo er dagaktiv, men tilbringer mye tid under skjul. Dyrene er noe sky, og det hjelper at terrariet er tett beplantet. Hannene kaller med et pipende kall og forsvarer små territorier. Arten trives i en liten gruppe; hunnene kan slåss i yngletiden, så gi plass og mange siktbarrierer.

Frosker bør så vidt mulig ikke håndteres. Huden er sart og tar opp stoffer fra hendene. Skal en frosk flyttes, for eksempel under rengjøring, brukes en liten, ren plastbeholder, og hendene er våte og rene. Nyinnkjøpte, viltfangede dyr er ofte avmagrede og har parasitter, så de må i karantene i et eget terrarium i flere uker. Velg helst oppdrett.

Les mer: Karantene og hygiene

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannene er mindre og slankere enn hunnene og kjennes på kallet. Hunnene er omkring en femtedel større og mye lubnere, og forskjellen viser seg etter 10-12 måneder. Alderen ved kjønnsmodenhet er ikke kjent for arten; 12-18 måneder er lånt fra *Mantella baroni*. Den sikreste veien til begge kjønn er å kjøpe en liten gruppe unger og la dem vokse opp sammen. En gruppe på ti eller flere dyr med flere hanner enn hunner yngler lettest.

PARRING

Avl er moderat vanskelig og krever tålmodighet og en kunstig tørketid. Sprøytingen og fôret halveres i 3-4 måneder, mens det hele tiden står rent vann i en lav skål. Deretter følger omkring seks måneder med daglig sprøyting og rikelig fôr. Innen få dager etter at sprøytingen er økt, begynner hannene å kalle. Tørketiden kan være en belastning, så følg med på vekten til dyrene, og avbryt den hvis noen ser dårlige ut. Hunnene kan slåss i yngletiden, så sørg for plass og skjul.

EGG OG RUMPETROLL

Hunnen legger eggene på land i fuktige fordypninger tett ved vann. En legging rommer typisk omkring 25-30 egg, og ofte er bare en del av dem befruktet. Det er ingen yngelpleie.

Eggene tas opp og legges på fuktig sphagnum i en lukket beholder. Når små, hvitgrå rumpetroll kan sees vri seg i gelen, helles det på vann, slik at eggklumpen oversvømmes og rumpetrollene svømmer fritt. Etter et par dager flyttes de med en pipette til et innkjørt akvarium med svampfilter. Rumpetrollene spiser ivrig ved omkring 23 °C og tar et bredt utvalg av fôr, fra fiskeflak til algetabletter. Gi dem javamose som skjul, fôr daglig, og skift vannet jevnlig. Vannet må være behandlet mot klor og tungmetaller. Ikke fôr for mye, for da blir vannet dårlig.

METAMORFOSE

Klekketiden er ikke kjent for arten; hos *Mantella baroni* klekkes eggene etter 3-12 dager. Ved omkring 23 °C får rumpetrollene bein etter 6-8 uker og begynner å forlate vannet. Rumpetroll fra samme kull utvikler seg i ulikt tempo.

Når forbeina viser seg, flyttes rumpetrollet til en beholder med høyst 1 cm vann, enkel adgang til land og et tettsittende lokk. Så snart halen holder på å bli tatt opp, flyttes den lille frosken til en oppdrettsboks med fuktig kjøkkenrull og et skjul av for eksempel et pothosblad, et tørt eikeblad eller en fuktig serviett.

OPPDRETT AV UNGER

De nyforvandlede froskene er svært små og må ha rikelig med små leddyr. De første ukene lever de av nyklekte spretthaler, og de vokser raskt. Når de har blitt større, tar de små bananfluer og sirisser på ca. 3 mm. Hold dem i små beholdere med fuktig bunn og skjul, gi alltid litt fôr, og dryss det med kalk og vitaminer ved hver fôring. Når de er 2-3 måneder gamle, kan de flyttes til et større terrarium med mose eller jord, bark og planter. Farger og tegning endrer seg når dyrene vokser.

Helse og vanlige feil

Mantella betsileo er robust, men følsom for varme og tørke. De typiske feilene er:

- For høy temperatur. Lengre tid over ca. 26 °C gir stress og dårlig appetitt og kan drepe dyrene.
- For tørr luft eller for sjelden sprøyting, som tørker ut huden. Dyrene går ned i vekt.
- Mangel på kalk og vitaminer, fordi fôrdyrene ikke er dryssa. Det gir dårlig vekst og skjeve bein.
- Svake dyr som holdes unna maten av de sterke. Fôr flere steder, og del dyrene hvis noen blir sterkt mobbet.
- Skitten bunn og stillestående luft, som gir bakterier og sopp. Skift bunnsubstratet, og rens vannskålen jevnlig.
- Viltfangede dyr, som ofte ankommer avmagrede og med parasitter. Karantene og veterinær er nødvendig.

Oppsøk veterinær med kunnskap om amfibier hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser på flere uker eller har sår eller hevelser.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.